

СУДОВА ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА ТА СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ

УДК 343.98:620.21

В. М. Губарева, старший науковий співробітник Харківського НДІСЕ,
О. О. Михальський, завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ ІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКУВАННЯ М'ЯСА ТА М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ

Розглянуто окремі особливості проведення товарознавчих експертиз із визначення відповідності маркування м'яса нормативним документам на цю групу товарів.

Ключові слова: м'ясні продукти, товарознавча експертиза, клеймо, штамп, маркування, етикетка.

Вивчення довідкової, науково-технічної літератури, рецензій на висновки і практичний досвід експертів дозволяють констатувати, що на ринку м'яса та м'ясопродуктів зустрічається продукція, якість і маркування якої не відповідають нормативно-правовим актам України на цю групу товарів. Такий вид досліджень з визначення якості м'ясної продукції має місце при проведенні експертиз у рамках кримінальних проваджень, адміністративних справ.

На вирішення експертизи, наприклад, ставляться такі питання.

1. Чи відповідає якість м'яса (м'ясних продуктів) вимогам нормативних документів, що діють на території України?

2. Чи відповідає пакування, маркування (клеймо, штамп) вимогам нормативно-правових документів на дану групу товарів?

Перше питання вирішується експертами в межах проведення ветеринарно-санітарної експертизи. До компетенції експертів-товарознавців входить вирішення другого питання щодо маркування й пакування виробів, або зазначені питання можуть вирішуватися в рамках комплексної ветеринарно-санітарної (екологічної, мікробіологічної – залежно від конкретних обставин) і товарознавчої експертизи.

При проведенні комплексної експертизи межі компетенції експерта-товарознавця розглядатимуться в дефініції «маркування товару» та «споживче маркування», а саме:

— маркування товару – ідентифікаційна умовна позначка на кожній одиниці (партії) товару з інформацією відповідно до вимог чинних нормативних документів¹;

— споживче маркування – маркування, яке містить інформацію щодо виробника, кількості, якості та ціни продукції, способів поводження з нею під час споживання, а також рекламу продукцію².

При проведенні експертизи необхідними вихідними даними є висновок санітарно-гігієнічної інспекції. Методика експертних товарознавчих досліджень є сукупністю певних етапів проведення експертизи й методів, які використовуються в процесі дослідження товарних об'єктів з метою вирішення поставлених перед експертом питань. М'ясні товари проходять декілька видів експертиз: санітарну, гігієнічну, ветеринарно-санітарну, екологічну, мікробіологічну й товарознавчу.

При *санітарній* експертизі об'єктами стають товари, послуги, процеси виробництва, способи зберігання, обладнання м'ясної індустрії, транспортні засоби та обслуговуючий персонал.

Гігієнічна експертиза контролює показники хімічної, радіаційної та мікробіологічної безпеки, допустимих концентрацій харчових добавок.

Ветеринарно-санітарна експертиза виявляє небезпечні інфекційні захворювання, підтверджує відповідність об'єктів дослідження ветеринарним вимогам. Це стосується можливої наявності таких небезпечних для людини тваринних захворювань, як сибірська виразка, бешиха свиней, трихіноз та інших, нових захворювань типу сказ корів (губчастий енцефаліт), використання гормональних препаратів для прискорення росту, клонування. Ветеринарно-санітарна експертиза проводиться також при випробуваннях для сертифікації. Відповідно до чинного законодавства забороняється заготовляти, переробляти, реалізувати, а також використовувати в їжу м'ясопродукти, птицю і яйця, не піддані ветеринарно-санітарній експертизі. Те саме стосується й увезення в країну неблагополучних з ветеринарно-санітарної точки зору харчових продуктів (зокрема, м'яса та м'ясопродуктів).

Проведення *екологічної* експертизи є необхідним для запобігання забрудненню довкілля при вживанні товарів і забезпеченні безпеки місця проживання людини. Екологічна експертиза оцінює товари за мірою їх негативного впливу на середовище; визначає допустимі концентрації зараженості продуктів хімічними забруднювачами та радіоактивними ізотопами.

При *мікробіологічній* експертизі проводять дослідження змивів з товарів, тари, обладнання й виявляють наявність шкідливих мікроорганізмів у повіт-

¹ Див.: ДСТУ 3993-2000 Товарознавство. Терміни та визначення. — К.: Держстандарт України, 2000. — 24 с.

² Див.: ДСТУ 4518:2008 Продукти харчові. Маркування для споживачів. Загальні правила [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://refrend.ru/352093.html>.

рі. Важливою є передреалізаційна товарознавча експертиза, яка перешкоджає потраплянню в реалізацію зіпсованих і шкідливих для здоров'я людей товарів.

Якщо продукти визнані доброякісними, це зазначається в сертифікаті відповідності, а якщо недоброякісними за результатами якого-небудь виду експертизи (зокрема, екологічної), то в акті експертизи разом з необхідними відомостями наводиться й висновок про якість з рекомендацією про подальше використання або утилізацію продукту зі вказівкою особи, відповідальної за виконання рекомендацій експерта.

Проведення експертиз із визначення відповідності маркування вимогам нормативних документів потребує від експерта-товарознавця отримання максимальної інформації про товар, зокрема стосовно ветеринарно-санітарних характеристик об'єктів оцінювання. При негативному результаті висновків невідповідність маркування товару може впливати на його оціночну вартість.

Експерт-товарознавець у межах своєї компетенції та спеціальних знань не може надати характеристику вгодованості туш, категорії, наявності хвороб і визначити можливість допущення до використання після відповідного знезараження. Відповідна інформація викладається у висновку ветеринарно-санітарної експертизи, результати якої експерт повинен використовувати як вихідні дані при проведенні досліджень маркування.

Об'єктами товарознавчого дослідження в цьому випадку є реквізити маркування – форма, розміри, зміст клейм і штампів, реквізитів маркування на упаковках та етикетках. Цей вид досліджень проводиться здебільшого шляхом вивчення наданих зразків етикеток, опису та фотографій клейм і штампів.

При проведенні цього виду експертиз слід звернути увагу на те, що вимоги до маркування м'яса, опис якого зазначено в підручниках випуску до 2012 р. та розділі 4.6 «Методичних рекомендацій з питань призначення та проведення судових товарознавчих експертиз з оцінки худоби, птиці та інших живих тварин – об'єктів господарювання», за деякими пунктами змінилися. Це пов'язано з тим, що втратив чинність наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 12 червня 1997 р. № 19 «Про затвердження Інструкції по клеймуванню м'яса».

Відповідно до Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» і з метою забезпечення суб'єктами господарювання на ринку м'яса належної якості харчових продуктів для захисту життя й здоров'я людини затверджено Інструкцію з товарознавчої оцінки та маркування м'яса¹ (із змінами відповідно до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 4 квітня 2012 р. № 163), яка визначає порядок проведення товарознавчого маркування м'яса в тушах, півтушах або четвертинах усіх видів забійних тварин, а також тушок птиці, кролів і нутрій.

¹ Див.: Про затвердження Інструкції з товарознавчої оцінки та маркування м'яса : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 1 листопада 2011 р. № 587 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1317-11>.

Слід зазначити, що товарознавчу оцінку згідно із зазначеною Інструкцією слід проводити лише за наявності позначки придатності, яка підтверджує проведення державної ветеринарно-санітарної експертизи та проставлена відповідно до наказу Державного комітету ветеринарної медицини України від 2 лютого 2010 р. № 46 «Про затвердження Інструкції із застосування позначки придатності та ветеринарних штампів і внесення змін до Інструкції по клеймуванню м'яса» (із змінами). Положення Інструкції поширюються на всі потужності (об'єкти), які здійснюють забій худоби, птиці, кролів і нутрій.

Запроваджені зміни маркування стосуються розмірних характеристик клейм, штампів, змісту реквізитів маркування, оформлення (колір етикеток, штампів), категорій вгодованості свинини, маркування м'яса страусів тощо.

Під час проведення експертизи з відповідності маркування клейм, штампів, етикеток нормативно-правовим актам по цій продукції в межах своїх спеціальних знань і технічних можливостей експерт-товарознавець проводить товарознавчі дослідження органолептичним методом. При цьому товарознавцю слід звернути увагу на деякі моменти, які допоможуть йому при проведенні цього виду досліджень:

— на туші, півтуші або четвертини тварин деякі нечесні українські виробники зазначеної продукції (це більшою частиною нелегальні приватні підприємства) наносять клейма та штампи, які на даний проміжок часу не діють на території України (прикладі на рис. 1), але використовуються й досі, або нанесені неіснуючі клейма з нечітким відтиском. Діючі на нинішній час клейма надані на рис. 2;

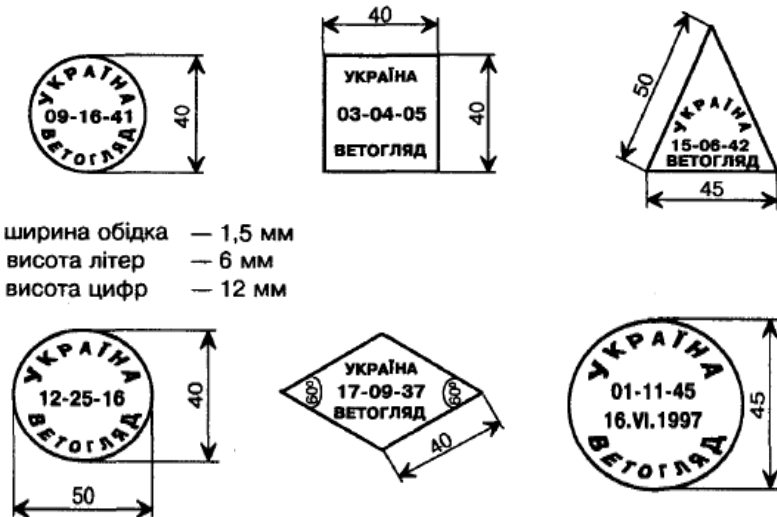
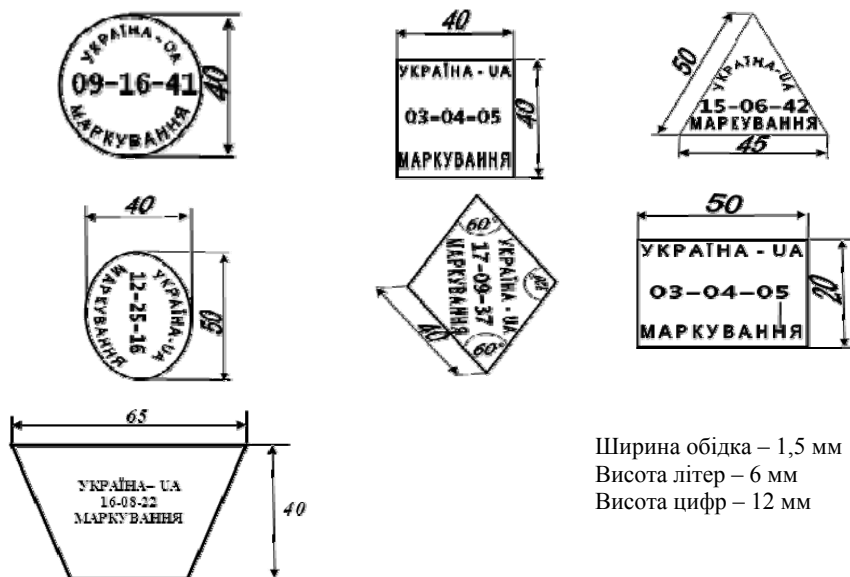

Рис. 1. Види недіючих клейм для маркування м'яса всіх видів

Ширина обідка – 1,5 мм
 Висота літер – 6 мм
 Висота цифр – 12 мм

Рис. 2. Види діючих клейм для маркування м'яса всіх видів

— тушки страусів, нутрії поставляють або без клеймування, або клеймуються будь-яким видом клейм для маркування м'яса всіх видів тварин, наприклад, як на рис. 1. Кожна тушка кролів і нутрій повинна маркуватись одним клеймом на зовнішньому боці гомілки, на тушки та півтушки страусів і страусят клеймування ставиться на стегновій частині. Тушки кролів, нутрій та птиці маркуються відповідним клеймом для маркування птиці, кролів і нутрій (рис. 3);

Ширина обідка – 1 мм,
 Висота літер – 3 мм,
 Висота цифр – 6 мм

Рис. 3. Зразки клейм для маркування птиці, кролів і нутрій

— якщо в супровідних документах зазначено, що півтуші, туши тварин, тушки птиці мають дефекти технологічного оброблення (відсоток дефектів передбачено для кожного виду окремо), а також тих, які не відповідають вимогам чинних нормативних документів за вгодованістю, повинні мати літерний штамп ПП;

— звертати увагу на колір фарби, яким маркують м'ясо та субпродукти (з голів, ніг тощо). Фарба повинна мати фіолетовий колір. Використання іншого кольору є неприпустимим;

— при маркуванні тушок птиці передбачені паперові етикетки тільки рожевого й зеленого кольорів;

— при пакуванні тушок кролів і нутрій в індивідуальні пакети з полімерної плівки дозволяється тушки не маркувати, а на етикетку, яка вкладається або наклеюється на пакет, наносити інформацію згідно з вимогами нормативно-правових актів щодо цієї продукції;

— при пакуванні тушок птиці в індивідуальні пакети з полімерної плівки або ящики чи іншу тару з полімерних матеріалів із тушками однієї категорії вгодваності дозволяється тушки не маркувати, а на упаковку або на етикетку, яка вкладається або наклеюється на пакет (ящик чи іншу тару), наноситься інформація згідно з вимогами нормативно-правових актів щодо цієї продукції;

— звертати увагу на чіткість етикеток і клейм. Відтиски клейм (штампів) на тушах, півтушах, четвертинах і етикетки мають бути чіткими та зберігатися в процесі холодильного оброблення й зберігання м'яса.

Наведені дані базуються на довідковій, науково-технічній літературі, нашому практичному досвіді та можуть бути корисними експертам для використання в експертній практиці при визначенні відповідності маркування м'яса вимогам нормативних документів України.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНЫХ ТОВАРОВЕДЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ ПО ИССЛЕДОВАНИЮ МАРКИРОВКИ МЯСА И МЯСНЫХ ПРОДУКТОВ

Губарева В. Н., Михальский О. А.

Рассмотрены отдельные особенности проведения товароведческих экспертиз по определению соответствия маркирования мяса нормативным документам на эту группу товаров.

Ключевые слова: мясные продукты, товароведческая экспертиза, клеймо, штамп, маркировка, этикетка.

SOME FEATURES OF FORENSIC MERCHANDISING EXAMINATIONS OF MEAT AND MEAT PRODUCTS LABELING

Hubareva V. M., Mykhalskyi O. O.

The study of reference, scientific and technical publications, the reviewing of conclusions and the practical experience of experts allows us to state that in the meat and meat products market there can be found products, the quality and labeling of which do not conform to the regulatory legal acts of Ukraine for this product group. This kind of examinations of the quality of meat products are conducted during the examinations on criminal and administrative cases. Meat products undergo several kinds of examinations: sanitary and hygienic, veterinary and sanitary, ecological, microbiological and merchandising. Among the important ones is the pre-sale merchandising examination that prevents

spoiled and harmful goods from being sold. Carrying out an examination of conformity of labeling to the requirements of normative documents, it should be taken into account that the labeling requirements for meat changed in 2012. These changes concern the sizing features of marks, stamps, the details of marks, appearance (label and stamp color), categories of fatness for pigs, meat labeling for ostriches etc.

Keywords: mark, stamp, labeling, label, meat products, merchandising examination.

УДК 343.98

Т. А. Заніна, науковий співробітник
Харківського НДІСЕ,
А. П. Копитько, молодший науковий
співробітник Харківського НДІСЕ,
О. В. Мануленко, молодший науковий
співробітник Харківського НДІСЕ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ЛІЦЕНЗІЙНИМ ВИМОГАМ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ, ПРИДБАНИХ ЧЕРЕЗ ЗАСОБИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Розглянуто механізм придбання комп'ютерних програм через засоби телекомунікацій і пакет необхідних документів, які підтверджують правомірність їх придбання й використання. Визначено особливості дослідження щодо встановлення відповідності ліцензійним вимогам таких комп'ютерних програм.

Ключові слова: комп'ютерна програма, засоби телекомунікацій, авторське право, документи, що підтверджують правомірність придбання.

Останнім часом у Харківському НДІ судових експертиз помітно зросла кількість експертиз, пов'язаних із дослідженнями щодо встановлення відповідності ліцензійним вимогам програмних продуктів, що спричинено збільшенням їх незаконного обігу.

Одним із порушень прав автора на комп'ютерну програму є піратство – опублікування, відтворення та розповсюдження контрафактних (виготовлених без згоди правовласника) примірників творів (зокрема комп'ютерних програм і баз даних). Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права»¹ контрафактний примірник твору (у тому числі комп'ютерної програми), фонограми, відеограми – це примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і/або розповсюджуваний з порушенням авторського права та/або суміжних прав. Використання програмних продуктів без дозволу правовласника порушує майнові й особисті немайнові права на інтелектуальну власність, а отже, є правопорушенням.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства об'єктивно склалася ситуація, коли комп'ютерне обладнання використовують у процесі своєї діяльності майже всі: органи державної влади, організації, установи,

¹ Див.: Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.